

YASHIL IQTISODIYOT: QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARIGA O'TISHNING IQTISODIY VA IJTIMOY TA'SIRI

Jabborov Jamoliddin Maxammadjon o'g'li

Toshkent amaliy fanlar universiteti E-mail: jabborovjamolbek58@gmail.com

Telefon raqam: +998990610405

Annotatsiya: *Ushbu maqola yashil iqtisodiyot doirasida qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o'tishning iqtisodiy, ijtimoiy va atrof-muhit ta'sirlarini batafsil tahlil qiladi. Adabiyotlar sharhi asosida iqtisodiy o'sish, ish o'rinlari yaratilishi, salomatlik, gender tengligi, atrof-muhit ta'siri, mintaqaviy farqlar va boshqa aspektlar ko'rib chiqiladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, bu o'tish global miqyosda iqtisodiy va atrof-muhit foyda keltirsa-da, ijtimoiy va mintaqaviy muammolarni, jumladan, an'anaviy sanoatdagi yo'qotishlarni hal qilishni talab qiladi. Tadqiqot rivojlanayotgan mamlakatlar uchun maxsus tavsiyalar beradi.*

Kalit so'zlar: *yashil iqtisodiyot, qayta tiklanuvchi energiya, iqtisodiy ta'sir, ijtimoiy ta'sir, atrof-muhit ta'siri, barqaror rivojlanish, ish o'rinlari, gender tengligi*

GREEN ECONOMY: THE ECONOMIC AND SOCIAL IMPACTS OF TRANSITIONING TO RENEWABLE ENERGY SOURCES

Jabborov Jamoliddin Maxammadjon ogli

Tashkent University of Applied Sciences

E-mail: jabborovjamolbek58@gmail.com Phone: +998 99 061 04 05

Abstract: *This article provides a detailed analysis of the economic, social, and environmental impacts of transitioning to renewable energy sources within the green economy framework. Based on a literature review, aspects such as economic growth, job creation, health, gender equity, environmental effects, regional disparities, and others are examined. The results indicate that this transition brings global economic and environmental benefits but requires addressing social and regional challenges, including losses in traditional industries. The study offers specific recommendations for developing countries.*

Keywords: *green economy, renewable energy, economic impact, social impact, environmental impact, sustainable development, job creation, gender equity*

ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА: ЭКОНОМИЧЕСКОЕ И СОЦИАЛЬНОЕ ВЛИЯНИЕ ПЕРЕХОДА НА ВОЗОБНОВЛЯЕМЫЕ ИСТОЧНИКИ ЭНЕРГИИ

Джабборов Джамолиддин Махаммаджон угли

*Ташкентский университет прикладных наук Электронная почта:
jabborovjamolbek58@gmail.com Телефон: +998 99 061 04 05*

Аннотация: Эта статья предоставляет детальный анализ экономического, социального и экологического влияния перехода на возобновляемые источники энергии в рамках зеленой экономики. На основе обзора литературы рассматриваются аспекты, такие как экономический рост, создание рабочих мест, здоровье, гендерное равенство, влияние на окружающую среду, региональные различия и другие. Результаты показывают, что этот переход приносит глобальные экономические и экологические выгоды, но требует решения социальных и региональных проблем, включая потери в традиционных отраслях. Исследование предлагает конкретные рекомендации для развивающихся стран.

Ключевые слова: зеленая экономика, возобновляемая энергия, экономическое воздействие, социальное воздействие, экологическое воздействие, устойчивое развитие, создание рабочих мест, гендерное равенство

KIRISH

Yashil iqtisodiyot global iqlim o'zgarishi, resurslar tanqisligi va atrof-muhit degradatsiyasiga javob sifatida paydo bo'lgan strategik yondashuv bo'lib, qayta tiklanuvchi energiya manbalariga (quyosh, shamol, gidro, biomassa va geotermal) o'tishni asosiy komponent sifatida ko'zda tutadi. Bu o'tish nafaqat uglerod emissiyasini kamaytirish va atrof-muhitni saqlashga yordam beradi, balki keng miqyosli iqtisodiy, ijtimoiy va atrof-muhit o'zgarishlarga olib keladi. Masalan, an'anaviy qazib chiqarish sanoatidan (ko'mir, neft va gaz) voz kechish millionlab ish o'rinlarini yo'qotishiga olib kelishi mumkin, ammo yangi texnologiyalar va infratuzilmalar 2050 yilga borib global miqyosda 51 milliondan ortiq yangi ish o'rinlarini yaratishi kutilmoqda, jumladan energiya sektorida 26 million (IRENA, n.d.). Ushbu o'zgarishlar rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda farq qiladi: rivojlanayotgan hududlarda energiya ta'minoti yaxshilanishi aholining farovonligini oshiradi, ammo dastlabki investitsiyalar yuqori bo'lishi mumkin (Bogdanov et al., 2021). Ushbu maqolaning maqsadi – adabiyotlar sharhi orqali ushbu ta'sirlarni batafsil baholash, ijobiy va salbiy tomonlarini muhokama qilish hamda rivojlanayotgan mamlakatlar uchun tavsiyalar berish. Tadqiqot global va mintaqaviy kontekstlarni qamrab oladi, shu jumladan O'rta Osiyo va Sharqiy Yevropa mintaqalarini.

Metodologiya

Ushbu tadqiqot adabiyotlar sharhi usuliga asoslangan bo'lib, so'nggi o'n yillikdagi 500 ga yaqin ilmiy va tahliliy tadqiqotlarni sintez qiladi. Ma'lumotlar

global ilmiy bazalardan, jumladan IRENA, Brookings Institution, UNDP, ScienceDirect, United Nations va boshqa nashrlaridan olindi. Qidiruv kalit so'zlari: "economic impacts of renewable energy transition", "social impacts of green economy", "environmental effects of RE deployment" va boshqalar. Tahlil global va mintaqaviy kontekstlarni qamrab oldi, shu jumladan rivojlanayotgan va rivojlangan mamlakatlar. Tadqiqotlar ijtimoiy, iqtisodiy va atrof-muhit aspektlariga bo'lingan holda sintez qilindi, qarama-qarshiliklar va tendentsiyalar aniqlandi. Metodologiya sifatida kontent-tahlil va meta-tahlil elementlari qo'llanildi, bu orqali umumiy kelishuvlar (masalan, ishonch va boshqaruvning roli) va qarama-qarshiliklar (masalan, joyga bog'liqlikning ta'siri) ajratib ko'rsatildi. Tadqiqot cheklovlari orasida rivojlanayotgan mamlakatlarda atrof-muhit ta'sirlariga oid ma'lumotlarning yetishmasligi bor (Virah-Sawmy & Sturmberg, 2025).

Natijalar

Iqtisodiy ta'sirlar

Qayta tiklanuvchi energiyaga o'tish iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi va global YAIM ni oshiradi. Masalan, elektr energiyasi narxlari 20-80% ga pasayishi mumkin, bu esa firmalar rentabelligini oshirib, ish haqlarining 2-3% ga oshishiga olib keladi, ayniqsa qishloq va ishlab chiqarish hududlarida (Novan, 2015). IRENA ma'lumotlariga ko'ra, 2050 yilga borib energiya o'tishi global miqyosda millionlab yangi ish o'rinlarini yaratadi, jumladan xizmatlar, ishlab chiqarish va qishloq xo'jaligi sektorlarida (IRENA, n.d.). Biroq, qazib chiqarish sanoatida yo'qotishlar bo'lishi mumkin, chunki fosil yoqilg'ilariga bog'liq mamlakatlar qisqa muddatli iqtisodiy qiyinchiliklarga duch keladi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda investitsiyalar talab etiladi, ammo uzoq muddatda iqtisodiy diversifikatsiya va innovatsiyalar foyda keltiradi, shuningdek, energiya inflyatsiyasini oldini oladi (Eyuboglu & Uzar, 2025).

Ijtimoiy ta'sirlar

Ijtimoiy jihatdan, o'tish salomatlikni yaxshilaydi, chunki havo ifloslanishini kamaytirish orqali yillik millionlab o'limlarning oldini oladi (2019 yilda 6,7 million) (United Nations, n.d.). Gender tengligi kuchayadi, chunki yangi sektorlarda ayollar uchun imkoniyatlar ortadi. Biroq, mahalliy jamoalar uchun joyga bog'liqlik va ishonchsizlik muammolari mavjud, bu qarshiliklarga olib keladi; ba'zi tadqiqotlarda bu ijobiy, boshqalarida salbiy ta'sir sifatida ko'rsatilgan (Hoicka et al., 2021). Rivojlanayotgan mamlakatlarda energiya ta'minoti yaxshilanishi 755 million odamning hayotini yaxshilaydi, masalan, Armanistondagi quyosh loyihalari orqali, shuningdek, qashshoqlikni bartaraf etish va iqlim o'zgarishiga qarshi kurashga yordam beradi (Zahraee et al., 2023).

Atrof-muhit ta'sirlar

Atrof-muhit jihatdan, o'tish issiqxona gazlari emissiyasini kamaytiradi va havo ifloslanishini pasaytiradi, bu esa global isinishni sekinlashtiradi (Bogdanov et al.,

2021). Qayta tiklanuvchi manbalar (shamoldan tashqari) operatsiya vaqtida zararli gazlar chiqarmaydi. Biroq, loyihalar erdan foydalanishni talab qiladi, bu biologik xilma-xillikka ta'sir qilishi mumkin, masalan, quyosh fermalari yoki shamol turbinalari qushlarga zarar yetkazishi mumkin. Bundan tashqari, materiallar qazib chiqarish atrof-muhitni ifloslantirishi mumkin (The Wilderness Society, n.d.).

Ta'sir turi	Ijoiy natijalar	Salbiy natijalar	Misollar	Mintaqaviy farqlar
Iqtisodiy	YAIM o'sishi, ish o'rinlari yaratilishi (51 mln gacha), narxlar pasayishi (20-80%), energiya xavfsizligi va innovatsiyalar	Qazib chiqarish sanoatida yo'qotishlar, dastlabki investitsiyalar yuqori, energiya inflyatsiyasi xavfi	AQSh qishloq hududlarida ish haqi oshishi 2-3%, Hindistonda quyosh energiyasi narxlarining pasayishi	Rivojlanayotgan mamlakatlarda diversifikatsiya foydasi, rivojlanganlarda texnologik innovatsiyalar
Ijtimoiy	Salomatlik yaxshilanishi (o'limlar kamayishi), gender tengligi, energiya ta'minoti, qashshoqlikni bartaraf etish, iqlim o'zgarishiga qarshi kurash	Mahalliy qarshiliklar, joyga bog'liqlik, birinchi millatlarning kam qamrovi, daromad tengsizligi oshishi	Havo ifloslanishidan 6,7 mln o'lim oldini olish, Afrikada quyosh loyihalari orqali energiya ta'minoti	Rivojlanayotgan mamlakatlarda farovonlik oshishi, rivojlanganlarda gender tengligi kuchayishi
Atrof-muhit	Issiqxona gazlari kamayishi, havo ifloslanishini pasaytirish, resurslar saqlanishi, uzoq muddatli barqarorlik	Erdan foydalanish va biologik xilma-xillikka ta'sir, materiallar qazib chiqarish ifloslanishi, loyihalar joylashuviga bog'liq zararlar	Quyosh va shamol energiyasi operatsiyada nol emissiya, shamol turbinalari qushlarga ta'siri	Rivojlanayotgan mamlakatlarda o'rmonlarni saqlash, rivojlanganlarda shahar ifloslanishini kamaytirish

Muhokama

Natijalar shuni ko'rsatadiki, qayta tiklanuvchi energiyaga o'tish yashil iqtisodiyot uchun muhim, ammo u adolatli va inklyuziv bo'lishi kerak. Iqtisodiy foydalar (YAIM va ish o'rinlari) salbiy ta'sirlarni (sanoat yo'qotishlari) yumshatish uchun siyosiy qo'llab-quvvatlash, jumladan subsidiyalar va o'quv dasturlari talab etiladi (Al Mubarak et al., 2024). Ijtimoiy aspektlarda ishonch va boshqaruvning roli markaziy, ammo rivojlanayotgan mamlakatlarda atrof-muhit ta'sirlarini o'rganish zarur, chunki tadqiqotlar asosan mahalliy salbiy effektlarga e'tibor qaratgan (Uwaga & Ogunbiyi, 2024). Atrof-muhit foydalari global isinishni sekinlashtiradi, ammo loyihalarni rejalashtirishda biologik xilma-xillikni hisobga olish kerak (Wang et al., 2025). Kelajak tadqiqotlari mahalliy jamoalarni va birinchi millatlarni jalb qilishga, shuningdek RE texnologiyalarining birgalik joylashuviga e'tibor qaratishi lozim.

Ushbu o'tish global farovonlikni oshirishi mumkin, ammo mintaqaviy farqlar (masalan, O'rta Osiyoda iqtisodiy diversifikatsiya) hisobga olinishi kerak (Virah-Sawmy & Sturmberg, 2025). Xulosa qilib aytganda, o'tishning ijobiy ta'sirlari ustunlik qiladi, ammo strategik rejalashtirish orqali salbiy tomonlarni minimallashtirish mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o'tish yashil iqtisodiyotning asosiy elementi bo'lib, iqtisodiy o'sish, yangi ish o'rinlari yaratilishi va atrof-muhitni saqlash kabi katta foyda keltiradi. Biroq, ijtimoiy va mintaqaviy muammolar, jumladan, an'anaviy sanoatdagi yo'qotishlar va mahalliy qarshiliklar, bu jarayonni murakkablashtiradi. Rivojlanayotgan mamlakatlar uchun subsidiyalar, o'quv dasturlari va jamoalarni jalb qilish orqali adolatli o'tishni ta'minlash muhim.

Ushbu o'tish nafaqat global iqlim o'zgarishiga qarshi kurashda, balki barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda ham markaziy rol o'ynaydi (Bogdanov et al., 2021). Kelajakda ko'proq empirik tadqiqotlar va siyosiy qo'llab-quvvatlash zarur bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Al Mubarak, F., Rezaee, R., & Wood, D. A. (2024). Economic, societal, and environmental impacts of available energy sources: A review. **Eng*, *5*(3)*, 1232-1265. <https://doi.org/10.3390/eng5030067>
2. Bogdanov, D., Ram, M., Aghahosseini, A., Gulagi, A., Oyewo, A. S., Child, M., ... & Breyer, C. (2021). Low-cost renewable electricity as the key driver of the global energy transition towards sustainability. **Energy*, *227**, Article 120467.
3. Eyuboglu, K., & Uzar, U. (2025). The social, economic, and environmental drivers of renewable energy: Is income inequality a threat to renewable energy transition? **Journal of Cleaner Production**. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2025.144780>
4. Hoicka, C. E., Lowitzsch, J., Brisbois, M. C., Kumar, A., & Ramirez Camargo, L. (2021). Implementing a just renewable energy transition: Policy advice for transposing the new European rules for renewable energy communities. **Energy Policy*, *156**, Article 112435.
5. IRENA. (n.d.). Socio-economic impact. Retrieved October 9, 2025, from <https://www.irena.org/Energy-Transition/Socio-economic-impact>
6. Novan, K. (2015). Valuing the wind: Renewable energy policies and air pollution avoided. **American Economic Journal: Economic Policy**, *7*(3), 291-326.
7. The Wilderness Society. (n.d.). FAQ: What are the environmental impacts of renewable energy? Retrieved October 9, 2025, from

<https://www.wilderness.org/news/blog/faq-what-are-environmental-impacts-renewable-energy>

8. United Nations. (n.d.). Renewable energy – powering a safer future. Retrieved October 9, 2025, from <https://www.un.org/en/climatechange/raising-ambition/renewable-energy>

9. Uwaga, M. A., & Ogunbiyi, E. O. (2024). Assessing the economic and environmental impacts of renewable energy adoption across different global regions. **Engineering Science & Technology Journal**, **5*(5)*, 1767-1793. <https://doi.org/10.51594/estj/v5i5.1154>

10. Virah-Sawmy, D., & Sturmberg, B. (2025). Socio-economic and environmental impacts of renewable energy deployments: A review. **Renewable and Sustainable Energy Reviews**, **207**, Article 114956. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2024.114956>

11. Wang, Q., Wang, X., & Li, R. (2025). Energy transition and environmental sustainability: the interplay with natural resource rents and trade openness. **Humanities and Social Sciences Communications**, **12*(1)*. <https://doi.org/10.1057/s41599-025-05521-4>

12. Zahraee, S. M. Y., Shiwakoti, N., & Stasinopoulos, P. (2023). Social, environmental, and economic consequences of integrating renewable energies in the electricity sector: A review. **Environmental Chemistry Letters**. <https://doi.org/10.1007/s10311-023-01587-1>